

ŠITÉ KORÁLKY

JITKA SŮSOVÁ

korálkové šperky



Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.





Copyright © Grada Publishing, a.s.

Šité korálky



Jitka Sůsová

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
obchod@grada.cz, www.grada.cz
tel.: +420 220 386 401, fax: +420 220 386 400
jako svou 3564. publikaci

Odpovědná redaktorka Jana Minářová
Sazba a grafická úprava Hana Švarcová
Fotografie na obálce Ondřej Soukup
Fotografie v knize Mgr. Vladimír Ondračka, Mgr. Jitka Sůsová
Návrh grafické úpravy a obálky Zuzana Brečanová

Počet stran 112
První vydání, Praha 2009
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.
Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

© Grada Publishing, a.s., 2009
Cover Design © Zuzana Brečanová, 2009

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

ISBN 978-80-247-2636-6 (tištěná verze)
ISBN 978-80-247-6938-7 (elektronická verze ve formátu)
© Grada Publishing, a.s. 2011

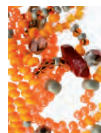
obsah

● úvod	7
● historie	8
● materiál	10
● pomůcky	18
● zásady a rady	21
● druhy stehů	22
herringbone	22
peyote steh	32
brick stitch	40
plochý steh	42
pravoúhlý steh	48
síťový steh	50
volný styl	52
● šité šperky	54
přívěsky	54
náramky	78
náhrdelníky	90
souty	96
hodinky	108





úvod



Na našem trhu se již objevilo několik knížek týkajících se postupů při výrobě šperků z korálek a jiných dalších materiálů, většinou jde o překlady zahraniční literatury. Zatím jsem však neobjevila dílo českého autora či autorky, týkající se postupů při tvoření šitých šperků, při kterých stačí použít jen korálky, jehlu a nit... Zkusím tedy tuto mezeru zaplnit.

Techniky šití korálek jsou hodně rozšířené např. v Americe, kde tyto techniky navazují na indiánské tradice a vycházejí z nich. Nádherná díla tvoří rovněž příslušníci afrických kmenů.

S šitými korálky jsem se setkala náhodou při koupi zahraničního časopisu obsahujícího některé základní návody a postupy, ukázky několika šperků z korálek a záměrně ponechávajícího nekonečný prostor pro fantazii. Okamžitě jsem šitým šperkům propadla a tato vášně mě neopustila a nedá se očekávat, že by opustila někdy v budoucnu.

Podstatné je, že tyto techniky jsou u nás dnes něčím neotřelým, neokoukaným, na čem si ženy mohou vyzkoušet použití jehly a nitě úplně jiným způsobem, než jsou zvyklé... a také si připomenout časy našich babiček, které šití korálek znaly... často se mi stalo, že mi kamarádky řekly – „ tohle jsem přece viděla u babičky, když jsem byla malá, ta měla podobný náhrdelník“... a co může být hezčího, než znovu objevit a oprášit si staré techniky a dát jim nový kabát, styl a zapojit naši nekonečnou fantazii?

Když si korálový náhrdelník koupíte – můžete jej nosit, ale když se vám přestane líbit – odložte jej nebo vyhodíte. Když si ho však vyrobíte sami tak víte, že ho můžete změnit, použít jinak, dotvořit jej... Korálky vám dávají možnost bezbřehé fantazie, hry, radosti z tvorby. Proto se šití korálek nebojte; když se práce nepovede, není nic jednoduššího než práci rozpárat a začít znovu. Korálky si od vás žádají jen málo. Chuť zkusit něco nového, hrát si a zapojit svou fantazii. Hrajte si a já se vám k tomu pokusím pomoci svými návody, které si sami můžete dále rozpracovat, dotvářet, měnit a vzájemně se inspirovat.

Dovolte mi poděkovat zejména manželovi, synovi a mamince za nekonečnou trpělivost a podporu mého tvoření. Zvykli si na všudypřítomnost korálek, které se u nás doma vyskytují někdy i v kožících našich koček.

Rovněž velmi děkuji za podporu a rady všem tvořivým kamarádkám a hlavně kolegovi, „fotografujícímu právníku“ Vláďovi, který má na knize díky svým krásným fotografiím velký podíl.

Jitka Sůsová

historie

Bižuterie představuje významný fenomén i z archeologického hlediska; spolu s nálezy zbraní a nástrojů je pro nás podstatným zdrojem znalostí o našem původu a kulturní historii.

Odjakživa bylo smyslem bižuterie učinit jedince nápadnějším, a tím zvýraznit jeho pozici v hierarchii skupiny, jejímž je členem. Proto je zcela logické, že bižuterie a zdobení se bylo a samozřejmě dodnes je doménou zejména ženské části populace. Původní bižuterie byla vyráběna z rostlinných a živočišných materiálů – např. kostí a semenek rostlin. Později, s rozvojem výroby nástrojů a objevem kovů, se ke zdobení začaly využívat zejména výrazně barevné, ale přitom relativně měkké přírodní minerály, které by-lo možné bez větších potíží opracovat do použitelné podoby – tyrkys, karneol, korály, jantar a další. Po objevu kovů, zejména zlata, byl význam kamenů pro šperkařství velmi posílen.

Ve starověku i středověku nebyla příliš důležitá hodnota kamene, ale rozhodující byl zejména barevný a optický efekt, proto se na mnoha špercích objevují vedle sebe použité jak pravé drahé kameny, tak i polodrahokamy a kameny ze skla.

Již do doby kolem roku 1500 se datuje výroba skleněných perlí ve formě válečků sekaných z barevných tyčinek v Benátkách. Obrovského rozmachu posléze doznává v 17. století benátská výroba skleněných bižuterních kamenů. Benátčané vynalezli skleněnou kompozici, tj. nízkotavitelné barevné sklo s vysokým indexem lomu. Takto vyráběné skleněné kameny se dodávaly do celé Evropy a účinně tak konkurovaly zavedeným brusírnám drahých kamenů a polodrahokamů. Mezi ně patřily již po dlouhou dobu brusírny v Turnově a okolí, které zpracovávaly kameny z nalezišť v Podkrkonoší, zejména z Kozákova.

Možná Vás ani nepřekvapí, že za rozmachem průmyslové sklářské výroby v Čechách stojí vlastně průmyslová špionáž. Bratři Fišerové, kteří několik let strávili v Benátkách, získali potřebné receptury a v roce 1711 zahájili výrobu skla v Turnově a to tak úspěšně, že již první tavby svou kvalitou předčily benátské kompozice. Češi měli odjakživa šikovné ruce. Bratrům Fišerům je rovněž připisován vynález tažení skleněných tyčí a vynález mačkání brusírenské suroviny pomocí mačkárenských kleští, ačkoli se v té době stále ještě používalo odlévání skloviny do hliněných formiček. Bratři Fišerové tak vlastně založili český bižuterní průmysl.

V roce 1715 se již výroba skleněných kamenů v Turnově rozmohla natolik, že bylo ustaveno „Bratrstvo kunstu štajnsnajdrovského“, které v té době na Turnovsku provozovalo 70 osob se 20 tvarišy a 20 učni.

Koncem 18. století se významně rozvinula výroba skleněných perlí ve Smržovce, kde se jí věnovalo několik výrobců. Na trh se dostávají pod názvem „šmelc“, který se vyrábí z kulatých nebo šestihranných skleněných stéblin, které se sekají a zbavují ostrých hran zatavením nebo broušením. V roce 1760 zavedl vídeňský klenotník Joseph Strasser v Paříži výrobu kamenů ze skelné kompozice na bázi vysokoolovnatých skel – nám dobře známý štras, pojmenovaný po svém objeviteli. V Turnově se tato olovnatá skla začala vyrábět brzy na to, v letech 1770 – 1790, a jsou v pozdější době spojena zejména se jménem Antonína Paclta.



V této době se sklářství postupně rozvíjí a centrum české výroby skleněné bižuterie a bižuterních kamenů se posunuje více k severu, do Hodkovic, Rychnova a na Rádlu. V polovině 19. století se bižuterní výroba rozvinula na úroveň světově dominujícího regionu na Jablonecku. Tenkrát se skleněné kameny brousily ručně po jednom kuse, později po několika kusech najednou s nástrojem, který se nazýval „mašinka“, „aparát“ nebo „denklík“. Brousící a leštící stroje byly poháněny nejprve šlapáním, později vodní silou.

V průběhu padesátých let 19. století začal Josef Riedel ve své sklářské huti vyrábět trubičky různých barev z tzv. atlasovaného skla. Jeho syn, Josef Riedel mladší, přivezl roku 1886 z Benátek první sekací stroj a o dva roky později firma Riedel zřídila v Přířovicích továrnu na výrobu perli s denní produkcí 10 tun perliček. O něco později byly sekací stroje instalovány i v dalších továrnách.

Velmi významný pokrok v průmyslové výrobě skleněných kamenů nastal v letech 1890–1895, kdy Daniel Swarovski z Jiřetína u Jablonce nad Nisou (jinak vynikající technik a vynálezce mnoha zařízení pro bižuterní průmysl) zkonstruoval elektricky poháněný stroj pro hromadné broušení a leštění skleněných bižuterních kamenů, především šatonů. V roce 1895 se Daniel Swarovski odstěhoval z Čech do Tyrolska, kde ve městě Wattens vybudoval firmu, která je dodnes lídrem světového trhu se skleněnými kameny.

Do první světové války bylo založeno v Čechách několik dalších firem, po válce pak vznikají další.

V roce 1906 bylo ustanoveno Společenstvo výrobců rokajlu, jehož účelem byl pravděpodobně pokus regulovat poměry v této branži. Na výstavě českých Němců v Liberci byly představeny perličky o průměru 0,8 – 2 mm v různých barvách zdobené brusem, malbou nebo stříbrem. Kolem roku 1911 se staly módním hitem dámské kabelky pletené z perliček.

Počátkem 30. let bylo v Jablonci registrováno 11 firem, které se zabývaly broušením kamenů. Za první republiky se vývoz skleněných kamenů z Jablonce pohyboval mezi 150 a 300 tunami ročně.

Po druhé světové válce byla bohužel většina brusíren kamenů na Jablonecku, Liberecku a Turnovsku konfiskována nebo znárodněna. V roce 1948 byl zřízen národní podnik Preciosa, do kterého byla část bývalých výroben začleněna. O deset let později, v roce 1958, byl založen koncern Jablonecká bižuterie, který se zabývá zejména výrobou sklářské suroviny, bižuterie, užitkového skla, skleněných figurek a květin, svítidel a osvětlovacího skla a dalších produktů. Technologie výroby perliček, jejich zušlechťení a výrobové inovace, pak prošly výrazným vývojem a modernizací zejména po roce 1989, jako součást výroby a.s. Ornela.

Po roce 1989 byly rovněž obnoveny nebo nově založeny menší sklárny, kde drobní výrobci vyrábějí množství krásné skleněné bižuterie, skleněných kamenů a dalších bižuterních komponentů s využitím moderních technologií.

materiál

Text v knize se bude jen hemžit různými „korálkářskými“ termíny, názvy korálků a jejich druhů, názvy komponentů. Některé jsou známé a používány běžně, jiné nejsou tak obvyklé a mohly by být bez bližšího vysvětlení trochu zavádějící nebo byste nevěděli, co si pod daným názvem představit. Pro ještě větší názornost doplním text fotografiemi a barevnými obrázky postupů.

Začnu od těch nejjednodušších a zároveň nejčastějších. Kde to bude možné a účelné, uvedu i anglický název, abyste se lépe orientovali, např. při hledání na internetu.

Rokajl

(název pochází z francouzštiny, „rocaille“ a znamená kamínek, angl. seed beads, tedy doslova „semínkové korálky“)

Anglický název je výstižnější, nemyslíte? Tyto drobné korálky zná snad každý, jsou to ty nejdrobnější skleněné korálky (ale i ty mají své velikosti a tvary). Jde o drobné zakulacené perličky, nejčastěji mírně zploštělého tvaru, s kruhovou nebo hranatou dírkou. Škála barevnosti je nesmírně rozsáhlá, často s barevnými efekty na povrchu korálku nebo v dírce.

Nejčastěji se setkáte s kulatým rokajlem velikostí 6, 8, 11 a 15 – čím vyšší číslo, tím menší korálek, což vám možná může připadat nelogické. Velikost korálku se odvozuje od počtu korálků, které se, řazené vedle sebe, vejdou do délkové míry – palce.

Rokajl se vyrábí v mnoha různých povrchových úpravách:

Iris, nebo častěji AB (aurora borealis, tedy polární záře) – kovově duhový povrchový lesk korálku

Mat – korálky s matným povrchem

Rokajlové korálky s barevným průtahem – rokajlový korálek je často průhledný a otvor korálku potažený stříbrně, zlatě nebo barevně

Opaque – neprůhledné skleněné korálky

Transparent – průhledné skleněné korálky





Mezi rokajl se řadí i **trubičky** (někdy i pod názvem „válečky“, angl. tube beads). Jsou velmi oblíbené, dobře se s nimi pracuje zejména začátečníkům u některých stehů jako je peyote, protože se na rozdíl od kulatých rokajlů lépe skládají do vzorů a práce dobře drží tvar. Je však velmi důležité při koupi válečků, jejichž délka a průměr se pohybuje kolem 1,5 mm, dávat pozor, zda jsou válečky stejně dlouhé a silné. Stává se, že levnější válečky mají nestejnou délku a tloušťku, což působí v práci, a zejména ve vzorech, značné obtíže. České válečky mívají hrany ostřejší, zatímco např. japonské miyuki nebo TOHO korálky mají hrany zaoblené.



Čípky (nebo také „**tyčinky**“, angl. bugles, bugle beads), jsou dalším druhem rokajlu. Mají tvar jako trubičky, ale jsou mnohem delší, obvykle cca od 3 mm až do např. 5 cm. Tak velké čípky zde nevyužijeme (jsou ale krásné např. při šití vánočních hvězdiček), my budeme používat čípky o velikosti asi 5 mm. Povrch korálku je v úpravách stejný jako u rokajlových korálků.

materiál

Mačkané korálky

(mačkané perle, angl. pressed beads)

Velmi oblíbené korálky nejrůznějších tvarů a barev používané pro výrobu náhrdelníků a dalších ozdob. Patří sem kuličky, olivy, soudky, kostičky, hrušky, lístečky, válečky, srdíčka, zvonky, vrtulky, jazýčky apod. Mačkané perle jsou, jak už název napovídá, mačkány ručně nebo strojově ze skleněných polotovarů – mačkárenských tyčí a následně opracovávány a povrchově upravovány. Velikost je různá, cca od 2 – 30 mm.





Ohňovky

(fire polished beads)

Další velmi oblíbený druh korálek. Jsou to skleněné perle různých tvarů a velikostí, které jsou broušeny na válcových syntetických brusech z umělého korundu nebo na brusech z přírodního pískovce.

Dříve se obroušené perly leštily ohněm (odtud název „ohňovky“) na šamotových talířích v leštících pecích, které byly vytápěny tvrdým dřevem. Později se perle leštily v pecích vytápěných plynem. Dnes se ohňovky leští v elektrických pásových nebo komorových pecích.

Stejně jako mačkané perle mají ohňovky různý tvar – kuličky, olivy, sluníčka, válečky, hrušky, kostky apod. Velikosti se pohybují cca od 3 do 17 mm.



materiál

Voskované perle

Voskované perle nejsou zvláštním druhem korálků, jde pouze o samostatnou technologii povrchové úpravy mačkaných (někdy i plastových) perlí, kterou se vytváří imitace vzhledu pravých přírodních perlí.

Základní surovinou jsou mačkané perle převážně z alabastrové slonoviny. V současnosti se také používají mačkané perle z krystalové skloviny i broušené krystalové a černé ohňovky.

V minulosti bylo základní surovinou pro povrchovou úpravu voskovaných perlí tzv. rybí stříbro, které se získávalo z rybích šupin. Dnes se používají pasty na bázi titanu a bismutu.

Bižuterní napodobeniny pravých perlí se vyráběly již na konci 18. století. Vlastní výrobu dříve používaného rybího stříbra zavedl Francouz Jaguin využitím rybích šupin. Výrobek nazval „Essence D’Orient“ a vyráběl je tak, že sloučeninu vléval do dutých foukaných perlí, čímž docílil efektu pravé perly. Aby byly perle těžší a odolnější, vléval dovnitř ještě vosk – odtud název voskované perle

Také voskované perle mají různý tvar – kulaté, olivky, kolečka, válečky, různé fantazijní tvary a další. I tyto perle mají různou velikost – cca od 3 do 25 mm. Sama voskovky velmi ráda používám, jsou elegantní, nádherně se kombinují s rokajlovými i jinými druhy korálků.





Vinuté perle

(lampové perle)

Jedná se o druh skleněných perlí, který byl v minulosti vyráběn výhradně v Itálii (již zmíněné Benátky a Murano), odtud pochází jejich anglický název „Venetian Beads“). Výroba těchto perlí je ruční, každá perle je vlastně originál a nenajdete dvě perle naprosto totožné. S ohledem na ruční výrobu jsou samozřejmě nepoměrně dražší, než např. ro-kajl nebo strojně mačkané perle. Často jsou malými uměleckými dílky, které vyžadují nejen zručnost a nadání, ale i příslušnou kvalifikaci.

Základní surovinou je lampové sklo, tj. skleněné tyčinky bez dírky o průměru 7 – 12 mm a délce 50 – 75 cm. Jak již plyne ze samotné-

ho názvu, vyrábějí se tyto perle navíjením nad plynovým hořákem. Konce tyčinek se nahřívají nad plamenem a navíjejí na drát. Dříve byla výroba vinutých perlí výhradně domácí, u stolu a lampy (hořáku). K výrobě se používaly speciálně seřízené stoly s měchy, ve kterých se stlačoval vzduch šlapáním na pedály a hnal se hořáky na kahan, aby se usměrnil plamen přímo na skleněné tyčinky. Zpočátku se používal k pohonu benzín, později plyn.

Drát, na který se sklovina navíjí, je namočen v hlince, aby se perle po vychladnutí snadněji stahovaly z drátu a nepřilepily se k němu. V rozeřtém stavu se perle různě upravují, nanášejí se dekorativní vrstvy nebo se tvar upravuje pomocí různých kovových pomůcek.



materiál

Práskané korálky

Velmi krásné skleněné korálky s trochu směšným jménem, které neznamena, že se s korálky práská o zem. Korálky mají díky speciální technologii výroby popraskaný vzhled, který není jen na povrchu korálku, ale v celém korálku. Vypadají křehce, ale jsou dostatečně pevné. Mohou být jak jednobarevné, tak i vícebarevné, s hladkým povrchem i s povrchem broušeným, ve velikostech cca od 6 do 18 mm.





Plastové korálky

Neohrnujte nad nimi nos. Dnešní plastové korálky jsou naprosto rozdílné od těch, které si pamatujete třeba z dětství. Dnes jsou vyráběny v mnoha tvarech, výbrusech, odstínech a často jsou na první pohled k nerozeznání od skleněných korálek. Jejich velkou výhodou je jejich nízká hmotnost. Vyrábí se ve velikostech cca od 3 mm do 20 mm.



pomůcky

Korálky vám však pro samotnou práci samozřejmě nebudou stačit, potřebujete ještě něco – materiál na šití a kovové komponenty.

Základní pomůckou je materiál, kterým budete šít. Nejčastěji používám **bezbarvý vlasec** nebo **silonovou nit** o síle 0,15 mm, je to velmi tenký materiál. Je pevný, dobře se s ním pracuje, mezi korálky téměř není vidět a hlavně má jednu zásadní a důležitou vlastnost – projde lehce ouškem tenké **korálkovací jehly**. Vlasec můžete zakoupit i v prodejnách s potřebami pro rybáře.

Dnes je již možné u nás v obchodech s korálky zakoupit i speciální plochou nylonovou nit NYMO o průměru 2 mm v bílé a černé barvě. Černé NYMO můžete vidět na některých obrázcích s postupy, ve kterých je důležité, abyste viděli, kudy nit vede. Tato nit rovněž dobře projde ouškem korálkovací jehly.

Zmíněná korálkovací jehla je delší, tenčí a hlavně – má delší a tenčí ouško, než jsou běžné jehly používané na šití látek. Zároveň je tato jehla měkčí než běžné jehly, takže není výjimkou, že se jehla může i ohnout nebo zlomit. Mírné ohnutí jehly většinou není na závadu a dá se s ní i tak dobře pracovat, nicméně při nákupu mějte na paměti možnost zlomení jehly a kupte jich proto raději hned několik.

Rovněž budete potřebovat **zapínání** podle vaší fantazie – karabinky s protidíly, dvoudílné americké záponky (velké očko a protidíl – kolíček), kovové kroužky, kaloty, zamačkávací rokajl... Tyto komponenty běžně zakoupíte v kamenných i internetových obchodech s korálky a jejich použití, zejména těch méně běžných, si vysvětlíme při popisu jednotlivých projektů.



Na fotografii je postříbřený řetěz, trubička s očkem a šlupny



Na fotografii jsou uvedeny příklady náušnicových závěsů, zapínání – karabiny a protidílů, osmiček, dvojdílná americká záponka, zde v podobě srdíčka. V měděné úpravě závěs s očkem.



Velmi užitečné ketlovací jehly (s očkem) a nýty (s hlavičkou jako obyčejný špendlík) v různých velikostech, dvoumisková kalota s háčkem a pár zamačkávacích rokajlů vypadajících jako kovové korálky, vidíte na této fotografii.



Větší špulka na obrázku je silonová nit (vlasec), menší špulka je bílé NYMO. Vedle vidíte jehly na korálkování, všimněte si malého ouška nezbytného pro protažení vlasce nejmenším rokajlem.



Pro některé projekty využijeme rovněž kleště, kulaté se špičkou a zahnuté.

